

УДК 338.49

*М. І. Марчин,
здобувач кафедри аудиту, ревізії та контролінгу,
Тернопільський національний економічний університет
викладач кафедри фінансів та банківської справи,
Чортківський інститут підприємництва і бізнесу*

ДОСВІД АМЕРИКАНСЬКОЇ ЦУКРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У ЗНИЖЕННІ ВИТРАТ

У статті розглядаються питання забезпечення успішної діяльності цукрової промисловості США шляхом зниження витрат. Запропоновано нові підходи до митного регулювання ринку цукру в США.

The article examines the success of the U.S. sugar industry by reducing costs. New approaches to customs regulations in the U.S. sugar market.

*Ключові слова: цукор, цукровий буряк, витрати, цукрова тростина, виробництво.
Key words: sugar, sugar beet, costs, sugar cane, production.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Американська цукрова промисловість виробляє продукт (цукор), який майже кожен американець споживає в середньому близько 70 кілограм на рік [2]. Цукор використовується виробниками продуктів харчування, а також споживачами, адже цукор — це ключовий компонент багатьох продуктів харчування і, отже, є базовим.

США є четвертою за величиною країною у світі з виробництва цукру, поступаючись тільки Бразилії, Індії і Китаю. Слід зазначити, що Бразилія, як найбільший у світі виробник, користується значними субсидіями уряду. Разом з тим, американські фермери є найбільшими виробниками у світі заміників цукру з кукурудзи, яка широко вирощується по всій країні. Більше того, цукрова промисловість в США створює 372000 прямих і непрямих робочих місць в 42 штатах. Крім того, США є першим у світі споживачем природних заміників цукру і одночасно, США є найбільшим споживачем заміників цукру з кукурудзи — 12 мільйонів тонн [2].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЧИ ПУБЛІКАЦІЙ

Зазначимо, що українські вчені мало уваги приділяють дослідженню цукрової промисловості в США, хоча досвід американських виробників міг би стати надзвичайно цінним при формуванні стратегії розвитку української цукрової промисловості. Значну увагу стану діяльності американської цукрової промисловості приділяють такі за-

рубіжні вчені, як В. Волосон, С. Гудошніков, Л. Джоллі, Д. Спенс, Д. Лі Стюарт.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження стану американської цукрової промисловості та обґрунтування рекомендацій зі зниження вартості цукру для американських споживачів, що найкраще відповідало б світовій ціні цукру. Запропоновані напрями вдосконалення діяльності ринку цукру, призведуть до того, що на ринку залишаться тільки конкурентоспроможні виробники цукру.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Необхідно зазначити, що перший успішний комерційний завод у США був побудований Е. Дайером в Альварардо, штаті Каліфорнія в 1879 році. Незабаром фабрики з переробки цукрового буряку відкрились в багатьох штатах. До 1917 року працював 91 завод у 18 штатах. На початок ХХ століття в США вироблялося 1 млн тонн цукру на рік. До 1972 року вироблялося 3,5 млн тонн цукру в рік, з яких близько однієї чверті було спожито американцями [4].

На сьогодні налічується 22 високоефективних заводи в 11 штатах, які обробляють 30 млн тонн цукрового буряку, вирощеного на приблизно 5500 тис. гектарах. Варто відмітити, що більше 4 млн тонн цукру, який щороку виробляється в США з цукрового буряку — це 54% внутрішнього виробництва цукру в США, а 46% цукру виробляється з цукрової тростини (рис. 1).

Цікаво відмітити, що найперший завод з переробки цукрової тростини був побудований в Нью-Йорку близько 1690 року, а промислові масштаби виробництва почались в 1830-х роках [2]. На Гаваях цукрова тростина є основною сільськогосподарською сировиною, яка також успішно вирощується на півдні в штаті Луїзіана. Штат Гаваї виробляє більше шести мільйонів тонн цукрової тростини в рік. Вартість врожаю оцінюється в більш ніж у 7 мільйонів доларів. Сьогодні Гаваї виробляють більше цукрової тростини, ніж будь-які інші штати, за винятком Флориди. Майже весь цукор-сирець на Гаваях відправляється на материк для переробних процесів, більшість з яких завершуються в Каліфорнії. Виробництво цукру з тростини здійснюється на 12 заводах у штатах Луїзіана, Гаваї, Флорида і Техас (рис. 2). У виробництві цукрової тростини зайняті 70 тис. працівників.

Разом з тим, під цукровий буряк в США відведено 450 тис. гектарів земель. Цукровий буряк росте в штатах з помірним кліматом (Каліфорнії, Колорадо, Айдахо, Мічиган, Міннесота, Монтана, Небраска, Північна Дакота, Орегон, Вашингтон і Вайомінг) (див. рис. 2). Буряк висаджують у кінці березня/початку квітня, а збирають у кінці вересня і жовтні, коли розмір дорослого цукрового буряку складає близько 30 сантиметрів завдовжки, а важить 1—2,5 кілограми та має вміст сахарози 18%. Обробляється буряк на заводах, які розташовані поблизу полів, оскільки буряк належить до швидкопсувних овочів. Фабрики, як правило, працюють цілодобово, сім днів на тиждень, з жовтня по квітень. Цікаво, що в США не існує ніякого поділу в якості між цукром з буряка і цукром з цукрової тростини.

Основними видами насіння для цукрових буряків є Crystal Sugar, Holly Sugar, Western Sugar, Big Chief Sugar, Pioneer Sugar, White Satin, and Spreckels Sugar. У Європі і Сполучених Штатах, поліпшення різноманітності цукрового буряку та виробництво його насіння здійснюється в основному приватними компаніями. Більшість сортів насіння розробило Міністерство сільського господарства США (вирощених в першій половині двадцятого століття в Сполучених Штатах), яке часто використовує генетичні лінії, отримані з них.

Геномодифіковані цукрові буряки вирощуються в США з 2007 року. На сьогодні практично весь обсяг цукрових буряків в Штатах — це ГМО-продукт. У 2009 році ГМО-буряками були засаджені 475 тис. га, що дозволило забезпечити половину потреби країни в цукрі. У Європі вирощування ГМО-буряків — не дозволене, проте при цьому заборона на імпорт таких продуктів, які повністю або частково отримані з та-

Рис. 1. Величина виробництва цукру в США та частка в ньому цукру з цукрових буряків

ких буряків — не введена.

У США в 2010 році була введена заборона Федеральним судом США на вирощування геномодифікованих (ГМО) цукрових буряків. За даними суду, для подальшого використання ГМО-буряків не були проведені необхідні дослідження.

Незважаючи на це, сьогодні США не змогли повністю відмовитися від генетично модифікованих цукрових буряків і повернулися до їх виробництва, проте з деякими корективами. Виявилось, що насіння натуральних буряків просто не вистачить, щоб задовольнити весь попит на цей продукт. Враховуючи всі ці обставини, а також те, що терміни посівів цукрових буряків піджимають, фермерам було дозволено почати посів насіння генетично-модифікованих буряків. Проте виробництво таких буряків і використання насіння відбуватиметься під чітким керівництвом і наглядом судових приставів.

Нагадаємо, що в США близько 95% виробництва цукру припадає на генетично модифікований продукт.

Виробництво цукру у США є вертикально інтегрованим. Компанії, які займаються виробництвом цукру з буряку, мають значний вплив на усі аспекти виробництва — від посівних площ до продажу кінцевого продукту. Як тільки цукровий завод буде побудований, компанія повинна мати надійне постачання буряку. У цукровому виробництві стосунки між виробниками і компаніями в США завжди були тіснішими, ніж при виробництві інших товарів. У Сполучених Штатах, виробники почали об'єднуватися в кооперативи в середині 1970-х років, щоб викупити підприємства з переробки і до вересня 2006 року, уся американська цукрова промисловість перейшла в руки виробників цукру.

Варто зазначити, що американська економі-

Рис. 2. Територія вирощування сировини для виробництва цукру в США

ка активно реагує на зарубіжний досвід конкурентної торгівлі. Так, уряд США обмежує ринок шляхом розміщення квоти на кількість цукру, який може бути імпортований, і встановлює жорсткі тарифи на імпорт, що перевищує число таких квот. З 2002 року американська цукрова промисловість працює без будь-якої фінансової підтримки і не вимагає дотацій. Американський уряд вважає, що зможе утриматись від будь-якої підтримки цукрової промисловості до 2020 року, якщо не відбудеться різких змін в зовнішній чи внутрішній економічній політиці. Проте, уся ця політика призвела до того, що американські покупці платили Ідолар 27 центів за кілограм цукру-рафінаду в 2010 році, коли світова ціна була тільки 60 центів. Цікаво, що США виробляють приблизно від 77 до 85 % цукру, що споживається, імпортуючи залишок з 41 зарубіжної країни, що робить США одним з найбільших у світі імпортерів цукру (рис. 3).

Рис. 3. Обсяг експорту і імпорту цукру в США

За прогнозами експертів, за фінансовий 2011/12 рік прогнозоване постачання цукру в США збільшиться на 155 000 тонн, в основному за рахунок збільшення імпорту з Мексики.

У 2010 році імпорт склав 23 відсотки від споживання цукру в США. У США держава гарантує мінімальні ціни як для цукру-сирцю з тростини, так і рафінованого цукру з буряку. Сукупний ефект цих заходів тримає ціни в США вище за світові. Виробники з інших країн, як і раніше, бажають продавати свій дешевий цукор в США.

Можна стверджувати, що протекціонізм зберігає робочі місця в США, але при детальнішому розгляді виявляється, що якраз навпаки. Так, в період між 1997 і 2009 роками цукрові компанії скоротили більше 111 тисячі робочих місць[6]. Як підрахували американські економісти, на кожне робоче місце, врятоване протекціоністською політикою, припадає три робочих місця втрачених в інших галузях, пов'язаних з цукром.

У багатьох випадках компанії, що виробляють продукцію з вмістом цукру, переносять своє виробництво за кордон, а потім імпортують продукцію в США. Все це відбувається через небажання платити завищені ціни на цукор. Через таку політику споживачі переплачують 4 млрд доларів за продукти харчування.

Взагалі політика США в підтримку цукровиків характеризується руйнівними і не зовсім виправданими програмами. Зараз, більш ніж коли-небудь, ці програми викликають незадоволення. Уряд дозволяє цукровим виробникам брати кредити від Міністерства сільськогосподарства США, пообіцявши цукор як заставу. Ставки за кредитами за фунт цукрової тростини та цукрового буряку — значно вищі, ніж середні ціни на цукор в світі. Ці кредити мають бути погашені протягом дев'яти місяців, але виробники також мають можливість передати на конфіскацію їх цукор уряду замість погашення боргу.

Цей механізм гарантує, що виробники отримають ціну за свій цукор, яка не нижче, ніж вартість позики. Якщо ціни впали нижче за цей рівень, вони можуть позбутися цукру і зберегти в себе гроші, отримані від уряду.

Для того, щоб уникнути такого сценарію, Міністерство сільськогосподарства США повинне підтримувати внутрішні ціни на цукор. Воно робить це, контролюючи поставки за допомогою двох механізмів, а саме: по-перше, Міністерство встановлює квоти для іноземного цукру, який може бути імпортовано без встановлення заборонних тарифів; по-друге, воно регулює кількість цукру, який внутрішні виробники можуть продати. В результаті за останні десять років

цукор в США коштує в два, а то і три рази вище середньої світової ціни. Цукровиробники підкреслюють, що програма захисту виробників не вимагає державних витрат, так як виробники погашають кредити за рік (за умови, якщо уряд тримає ціну на цукор досить високою). У 2000 фінансовому році, внутрішнє виробництво виросло більше ніж встановлена урядом межа, і уряд був змушений витратити \$ 465 млн дол., щоб купити надлишок цукру і покрити витрати на конфіскацію за кредитами. Кожен раз, коли американські споживачі купують цукор або продукт, який у своєму складі містить цукор, різниця між платою і реальною ціною — це ціна за дирижизм в політиці цукру. За підрахунками Американської рахункової палати, згідно зі звітністю цукрової промисловості виявлено, що в період між 1989 і 1991 роками, американські споживачі переплачували у середньому \$ 1,4 млрд на рік. З 1990 року витрати виробництва рафінованого цукру знизилася на 13%, в той час як споживачі все більше платять за цукор та продукти, що його містять. До 1998 року ця цифра зросла до 1,9 мільярда доларів.

Цукрова політика США є ще одним прикладом коли уряд приносить більше шкоди, ніж користі. Таке надмірне регулювання, щоб "врятувати" робочі місця, змушують кондитерські фабрики працювати за кордоном, наприклад у Канаді, або ж просто закриваються.

Таким чином, американці втрачають робочі місця серед пекарів, кондитерських фабрик і інших підприємств харчової промисловості. Дослідження, проведене Асоціацією споживачів цукрозамінників, показало, що в результаті високих цін на цукор від 7500 і 10000 робочих місць були втрачені в період з 1997 по 2003 роки. Сім тисяч робочих місць на кондитерських фабриках в Чикаго були втрачені тільки за останнє десятиліття [8]. А якщо взяти до уваги нерозкриті можливості економіки, то ці цифри значно занижені.

Якщо порівняти величину американських виробників цукросировини з іншими сільськогосподарськими виробниками, то його величина становитиме менше 0,5 відсотка американських ферм. Але надприбутки роблять вигідною таку політику.

Так, в 1990—2004 роках цукровиробники, маючи 1 відсоток сільськогосподарських виробників, отримали 17 відсотків доходу всього сільськогосподарського сектора завдяки протекціоністській політиці. Деякі цукровиробники отримали надприбутки — в першу чергу Fanjul brothers з Флориди, чие виробництво коштує сотні мільйонів доларів.

У 2011 році Індекс економічної свободи знизився в США до дев'ятого місця, що свідчить про те, що, можливо, американці повинні відмінити програми захисту внутрішнього ринку цукру. Збільшення свободи торгівлі, на чолі з послабленням цукрової політики в США, дозволить залишити конкурентоздатні підприємства та допо-

може вернути Америку назад в категорію "вільних" економік.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У результаті проведеного дослідження доведено, що програма уряду США з захисту цукровиробників, разом з європейськими експортними субсидіями для буряківників, значно впливає на світові ціни на цукор і стримує виробництво тростини. Як член СОТ США все важче здійснювати протекціоністські схеми по відношенню до цукру і інших сільськогосподарських культур. ЄС оголосив про плани скоротити свої субсидії для виробників цукру [1 с. 20]. В результаті в США все менше підстав, щоб вирощувати цукор, і усі підстави не робити цього. Тоді як врожайність цукру в тропіках в два рази вище, а витрати удвічі нижчі, ніж вирощування в зоні помірного клімату. Внаслідок протекціоністської політики уряду американські фермери змушені саджати цукрову сировину замість культур, які вони могли вирощувати ефективніше. Ймовірно, лібералізація світової торгівлі може покласти край внутрішньому виробництву цукру в США. Тоді американські фермери зможуть продавати пшеницю в Китай і Індію і заробити значно більше грошей, ніж вони заробляють з цукру. Проте виробникам у Флориді і Луїзіані буде значно важче перейти до виробництва іншої продукції через незадовільний стан ґрунтів та складні погодні умови.

Література:

1. Sergey Gudoshnikov, Lindsay Jolly, Donald Spence, International Sugar Organization // The world sugar market Woodhead Publishing. — 2006 — С. 322
 2. Електронний ресурс. — Режим доступу. — <http://american-business.org/2727-sugar-industry.html>
 3. Електронний ресурс. — Режим доступу. — http://reclaimdemocracy.org/articles_2005/sugar_industry_subsidies.php
 4. Електронний ресурс. — Режим доступу. — <http://www.answers.com/topic/sugar-industry.html>
 5. Woloson, Wendy A. Refined Tastes: Sugar, Confectionery, and Consumers in Nineteenth-Century America. — Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2002.
 6. Електронний ресурс. — Режим доступу. — http://www.mlive.com/news/bay-city/index.ssf/2011/07/michigan_sugar_co_and_others_t.html
 7. Електронний ресурс. — Режим доступу. — http://www.apfo.usda.gov/Internet/FSA_File/all_imex.pdf
 8. Електронний ресурс. — Режим доступу. — http://www.apfo.usda.gov/Internet/FSA_File/all_prod.pdf
- Стаття надійшла до редакції 26.09.2011 р.